

RUDOLF FILIPOVIĆ

NEPOSREDNI JEZIČNI DODIRI U HRVATSKIM
DIJALEKTIMA U SADRibnjak 42
HR 41000 ZagrebIzvorni znanstveni rad
UDC:800.874:808.62(73)
Ur.: 1991-09-08

U teoriji jezičnih dodira razlikuju se dva pristupa analizi tih dodira. Prvi je pristup nazvan posredni, a drugi neposredni dodiri. Rezultati su tih dodira posredno i neposredno posuđivanje. Analiza tih dodira provodi se na četiri razine: ortografskoj, fonološkoj, morfološkoj i semantičkoj. Proučavanje neposrednih jezičnih dodira u hrvatskim dijalektima u SAD pokazalo je da su ti dodiri mnogo uži i prisniji, te da se zato mijenjaju i uvjeti transfera. Analiza je pokazala da se stoga, osim leksičkih elemenata (koji se prenose u posrednom posuđivanju) mogu u jezik primalac prenositi i gramatičke strukture jezika davaoca koje direktno djeluju na sintaktičku normu jezika primaoca. Prema tome autor zaključuje da se u neposrednom posuđivanju (za razliku od posrednog) analiza može provoditi i na petoj razini, tj. na sintaktičkoj razini.

1. *Uvod.* U teoriji kontaktne lingvistike (Filipović 1986) jasno sam razgraničio dva moguća pristupa jezičnim dodirima koji su temeljne teoretske postavke u analizi dodira dvaju jezika. To su neposredni i posredni dodiri. Dosadašnja su moja istraživanja potvrdila pravilo da je potrebno utvrditi da li se u jezičnim dodirima radi o posrednom ili neposrednom dodiru, jer i rezultati dodira ovise o tipu jezičnog kontakta. Proučavanje anglicizama u evropskim jezicima, koje je osnovano i provedeno na pravilima posrednog posuđivanja, omogućilo mi je da na toj vrsti posuđivanja izgradim novu teoriju jezičnih dodira (Filipović 1986). Principi te teorije, uspješno primijenjeni u analizi anglicizama provedenoj u *Rječniku anglicizama u hrvatskom* (Filipović 1990), mogu i treba da posluže: a) kao teoretska osnova za daljnja istraživanja anglicizama u evropskim jezicima, b) kao ilustracija kako se ta teorija može primijeniti u sastavljanju novog tipa rječnika koji u posebnom kontekstu nazivamo etimološki rječnik anglicizama.

2.0. *Principi posrednih jezičnih dodira.* Na osnovi principa posrednih jezičnih dodira organizirao sam analizu anglicizama u evropskim jezicima i izradu rječnika

anglicizama u oko dvadeset evropskih jezika. Dosadašnji rad na rječnicima anglicizama u češkom, francuskom, njemačkom, ruskom, švedskom i talijanskom pokazao je da se nova teorija i iz nje izvedeni principi mogu uspješno primijeniti u radu na tim rječnicima. Povremena odstupanja od uzorka (*Rječnika anglicizama u hrvatskom*) ovise od razlika u sustavu hrvatskog jezika i sustava jezika u kojem analiziramo anglicizme. U teoretskom uvodnom dijelu svakoga rječnika utvrđuju se i objašnjavaju te razlike, koje se uglavnom javljaju na dvije (od četiriju mogućih) razine: fonološkoj i morfološkoj. Kako je nova teorija predvidjela široke mogućnosti analize adaptacije anglicizama na fonološkoj razini u tri tipa *transfonemizacije* (Filipović 1978, 1981) i na morfološkoj razini u tri oblika *transmorfemizacije* (Filipović 1979, 1980), sve se promjene u adaptaciji izvornog oblika engleske riječi u osnovni oblik anglicizma mogu opisati i definirati u okviru procesa supstitucije na fonološkoj razini – *transfonemizaciji* i u toku procesa supstitucije na morfološkoj razini – *transmorfemizaciji*.

2.1. Adaptacija na ostale dvije razine (ortografskoj i semantičkoj) provodi se po točno utvrđenim pravilima, koja su detaljno razrađena u novoj teoriji (Filipović 1986, 1990). Postoje četiri mogućnosti *adaptacije ortografije* anglicizama. Svaka se bilježi jednim od četiriju indeksa: indeks ^a označuje da je ortografija anglicizma formirana prema izgovoru engleskog izvora; indeks ^b pokazuje da je ortografija formirana prema ortografiji izvora; indeks ^c kazuje da je ortografija anglicizma rezultat kombinacije izgovora i ortografije engleskog izvora; indeks ^d se upotrebljava da se označi da je u formiranju ortografije anglicizma sudjelovao jezik posrednik, pa se uz indeks dodaje u zagradi oznaka za taj jezik: za njemački *nj* – $\frac{d(nj)}$, za francuski *fr* – $\frac{d(fr)}$, talijanski *t* – $\frac{d(t)}$ (Filipović 1990: 28–29).

2.2. I za adaptaciju na semantičkoj razini teorija definira nekoliko principa po kojima se ostvaruju promjene značenja modela u toku transfera iz jezika davaoca u jezik primalac. Tim je principima obuhvaćena semantička adaptacija u dva vida, *primarna* i *sekundarna*, što je jedna od najvažnijih inovacija u mojoj teoriji jezika u dodiru. Upravo ta inovacija omogućuje da se provede vrlo precizna analiza semantičke ekstenzije. Njezin prvi tip, *nulta semantička ekstenzija* (S_0), ne pokazuje nikakve promjene značenja u transferu modela u anglicizam. Ostala dva tipa, *suženje značenja* (S_1) i *proširenje značenja* (S_2), pokazuju da se i u tim promjenama, suženju i proširenju, razlikuju dvije mogućnosti vezane uz *broj značenja* (koji se sužava ili proširuje) i uz *polje značenja*, koje pokazuje istu osobinu, tj. da se sužava ili širi. Na taj se način analiza značenja provodi po skali, koja ima pet mogućnosti: 1. *nulta promjena* (S_0), 2. *suženje značenja u broju* (S_{1n}), 3. *suženje značenja u polju* (S_{1p}), 4. *proširenje značenja u broju* (S_{2n}), 5. *proširenje značenja u polju* (S_{2p}) (Filipović 1986: 161–181, 1990: 37–41).

2.3. Svi ti elementi teorije jezika u dodiru mogu se uspješno primijeniti u izradi etimoloških rječnika anglicizama u evropskim jezicima, što je potvrđeno i u mome *Rječniku anglicizama u hrvatskom* (Filipović 1990). Međutim, u svim se tim slučajevima radi o *posrednom posuđivanju*, koje se osniva na posredniku preko

kojega jezik davalac dolazi u dodir s jezikom primaocem. Taj se proces odvija prema formuli

$$PP = L_D \leftarrow P \left\{ \begin{array}{c} L_x \\ MM \end{array} \right\} \rightarrow L_P$$

u kojoj je *posredno posuđivanje* označeno sa PP , jezik davalac sa L_D koji preko posrednika P djeluje na jezik primalac L_P . Posrednik P može biti *neki jezik* označen s L_x ili *masovni mediji* (pisana riječ ili govorena riječ – obje u najširem smislu riječi) označeni s MM . Posrednik P djeluje (označeno u formuli strelicom \leftarrow) na L_D u njegovoj adaptaciji i prijelazu (označeno strelicom \rightarrow) u jezik primalac.

3.0. Neposredni jezični dodiri. Jedno od osnovnih pitanja koja su se javila tijekom izgradnje teorije jezika u dodiru bilo je, koliko razina treba uključiti u teoriju, izgrađivanu višegodišnjim istraživanjem engleskog elementa u evropskim jezicima po principima posrednih jezičnih dodira. Kako je to istraživanje bilo koncentrirano na pojave koje se javljaju u dodiru engleskog jezika (kao jezika davaoca) i evropskih jezika (kao jezika primalaca), to je u prvoj fazi moja teorija obuhvaćala samo pojave koje se javljaju u posrednom posuđivanju, baziranom na posredniku (P). Analiza adaptacije anglicizama potvrđena je (kao što smo pokazali u 2.0.–2.3.) na četiri razine: ortografskoj, fonološkoj, morfološkoj i semantičkoj.

3.1. Daljnja istraživanja, kojima je zadatak bio razvijanje teorije i njezina šira primjena, pokazala su da se broj razina na kojima se vrši analiza jezičnih dodira treba povećati jer opća lingvistička teorija obuhvaća i sintaktičku razinu. Kako se u uvjetima posrednih jezičnih dodira i posrednog posuđivanja, koje se odvija prema naprijed obrađenoj formuli (u 2.3.), u kojoj je glavni element posrednik (P), analiza ne provodi na toj razini, mogli smo pretpostaviti da će se u posuđivanju bez posrednika, u direktnom kontaktu dvaju jezika, javiti mogućnost analize na sintaktičnoj razini.

3.2. Dobar primjer neposrednih jezičnih dodira i jezičnog posuđivanja bez posrednika pružaju hrvatski dijalekti kojima se služe hrvatski iseljenici (prve generacije) i američki Hrvati (druge, treće i daljnjih generacija). Naši su prvi iseljenici u SAD pošli u prošlom stoljeću u Ameriku bez ikakva znanja engleskog jezika pa im je jedini jezik sporazumijevanja bio hrvatski. Na taj su način sačuvali znanje svojih dijalekata iz stare domovine. U novoj sredini došli su u dodir s Amerikancima i s njihovim američkim engleskim. Taj je dodir bio bez posrednika jer, naravno, ni Amerikanci nisu govorili jezik doseljenika. Ta novostvorena situacija, u kojoj su dva jezika, hrvatski i američki engleski, došla u dodir bez posrednika, omogućila mi je da proučim neposredni dodir dvaju jezika i da u svoju teoriju jezičnih dodira unesem neke nove elemente, da je upotpunim i proširim novim tipom jezičnog posuđivanja, koji sam nazvao *neposredno posuđivanje*.

3.3. U novim su se uvjetima javljali i novi i drugačiji vidovi jezičnih dodira i jezičnog posuđivanja, koje sam istraživao u nekoliko predjela Sjedinjenih Američkih Država

i u različitim uvjetima. Bogatstvo zanimljivih jezičnih pojava u hrvatskim dijalektima, registriranih u razgovorima i intervjuima s našim iseljenicima i hrvatskim Amerikancima, analizirao sam u početku po istim lingvističkim principima kao i engleski element u evropskim jezicima. Rezultati moga rada na terenu širili su ciljeve mojih istraživanja i proučavanja hrvatskih dijalekata u nekim dijelovima SAD, a zajedno s time širili su se i moji pristupi analizi dijalekata. Od početnog lingvističkog pristupa prelazio sam na sociolingvistički i sociološki. Životne povijesti hrvatskih Amerikanaca, izrečene na hrvatskim dijalektima, toliko su bogate da ih je trebalo istražiti i sa sociolingvističkih i socioloških aspekata. Ta će se analiza objaviti u nekoliko studija u mom projektu »Jezični dodiri u posrednom i neposrednom posuđivanju«. U ovom času, u okviru ograničenog prostora, zadatak je ovoga priloga da pokaže razlike u analizi jezičnih dodira u uvjetima neposrednog posuđivanja, za razliku od rezultata dobivenih u analizi jezičnih dodira u posrednom posuđivanju.

4.0. Prvi rezultati analize jezičnih dodira hrvatskih dijalekata i američkog engleskog pokazuju da se analiza može odvijati ne samo na četiri razine kao u posrednom posuđivanju, već i na petoj, tj. sintaktičkoj razini. Utjecaj jezika davaoca, američkog engleskog, u tom je slučaju vrlo jak i javlja se u mnogim sintaktičkim konstrukcijama. Da bismo istakli razlike između adaptacije jezika davaoca u jezik primalac u procesu neposrednog posuđivanja i u procesu posrednog posuđivanja, navest ćemo primjere na svakoj pojedinoj razini. Ti će primjeri najbolje pokazati, kako je i zašto u teoriji jezika u kontaktu bilo važno razgraničiti neposredne od posrednih dodira. Kad završim proučavanje hrvatskih dijalekata u SAD, kad sredim sve rezultate toga istraživanja i objavim studije napisane s različitih aspekata proučavanja hrvatskih dijalekata, bit će jasno zašto se teorija jezičnih dodira (Filipović 1986), osnovana na analizi jezičnih dodira u posrednom posuđivanju, mora dopuniti rezultatima istraživanja jezičnih dodira u neposrednom posuđivanju.

4.1. *Ortografska razina* pruža najmanje ilustracija za adaptaciju modela na toj razini. Kako sam skupljao korpus u razgovorima i intervjuima, koji su snimljeni na magnetofonskoj vrpici, sav taj materijal nije ortografski određen. Nešto se podataka o toj adaptaciji može dobiti iz pisama naših iseljenika i američkih Hrvata i iz ranijih brojeva novina *Zajedničar*, u kojima se pojavljuju pisma uredniku u vrijeme kad ta pisma još nisu bila jezično popravljena ni lektorirana.

4.1.1. U hrvatskim dijalektima najveći se broj anglicizama ortografski adaptira prema stupnju ². ortografija anglicizama u hrvatskim dijalektima slijedi izgovor modela, tj. izvorne američke riječi:

1. AE <i>boy</i> /bɔɪ/	HD boj
2. AE <i>car</i> /kɑ:r/	HD kar-a
3. AE <i>like</i> /laɪk/	HD lajk-a-ti
4. AE <i>shoe</i> /ʃu:/	HD šu
5. AE <i>trouble</i> /ˈtrʌbəl/	HD trabl-a
6. AE <i>walk</i> /wɔ:k/	HD vok-a-ti

4.1.2. Druga je mogućnost da ortografija anglicizma u hrvatskom dijalektu slijedi ortografiju američke riječi prema principu \underline{b} :

AE *gasoline* /'gæsəli:n/ HD *gasolin*

4.1.3. Manji broj anglicizama u hrvatskim dijalektima formira svoju ortografiju prema principu \underline{z} , što znači da je ortografija anglicizma rezultat kombinacije izgovora i ortografije američke riječi:

AE *construction* /kən'strʌkʃən/ HD *konstrukšion*

4.2. *Adaptacija na fonološkoj razini* slijedi tri tipa supstitucije – *transfonemizacije* (F).

4.2.1. *Potpuna ili nulta transfonemizacija* (F₀) obuhvaća one anglicizme u hrvatskim dijalektima u kojima se fonemi po svojem opisu ne razlikuju od fonema u američkom izvoru (Filipović 1986: 72–76, 1990: 30–31):

AE *shoe* /ʃu:/ HD *šu*

4.2.2. *Djelomična ili kompromisna transfonemizacija* (F₁) javlja se ako se fonemi anglicizma u hrvatskim dijalektima samo djelomično poklapaju u opisu s fonemima u američkom izvoru (Filipović 1986: 72–76, 1990: 30–31):

AE *build* /bild/ HD *bīld*-a-ti
AE *teach* /ti:tʃ/ HD *tič*-a-ti

Potcrtani znak u anglicizmu označuje, koji se fonemi po opisu razlikuju u fonološkom sustavu dvaju jezika u dodiru.

4.2.3. *Slobodna transfonemizacija* (F₂) obuhvaća sve one foneme američkog engleskog kao jezika davaoca koji nemaju ni ekvivalenta ni približnih fonema u hrvatskom dijalektu kao jeziku primaocu. Po tome se razlikuju sustavi dvaju jezika u dodiru pa se zamjena fonema vrši prema ortografiji američkog izvora ili nekom drugom izvanlingvističkom faktoru. Ovamo pripadaju svi diftonzi američkog engleskog i fonemi tipa /θ/, /ð/, /w/ i /ŋ/ (Filipović 1986: 72–76, 1990: 30–31):

AE *boy* HD *boj*
AE *like* HD *lajk*-a-ti
AE *walk* HD *vok*-a-ti

4.3. *Adaptacija na morfološkoj razini* provodi se na osnovi tri oblika supstitucije morfema – *transmorfemizacije* (M). Pored supstitucije morfema provode se u toku te adaptacije i sve ostale promjene tipične za tu razinu, npr. adaptacija roda, padeža i broja u onim vrstama riječi koje podliježu morfološkoj adaptaciji: imenicama, pridjevima, glagolima, a ponekad i u nekim drugim vrstama riječi (adverbima, brojevima, uzvicima).

I *transmorfemizacija* – supstitucija morfema – ima tri stupnja: a) nulta transmorfemizacija, b) kompromisna transmorfemizacija, c) potpuna transmorfe-

mizacija. Sva se ta tri stupnja transmorfemizacije oslanjaju na sufikse. Njihova podjela zavisi od vrste sufiksa koji se upotrebljava u adaptaciji: od nultog, preko stranog – američkog do sufiksa u hrvatskom dijalektu kao jeziku primaocu.

4.3.1. Nulta transmorfemizacija (M_0) javlja se kad model (američka riječ) prelazi u anglicizam u hrvatskom dijalektu bez ikakve promjene. To znači da je nulti morfem u američkom modelu sadržan i u anglicizmu u hrvatskom dijalektu.

AE <i>construction</i> /kən'strʌkʃən/	HD konstrukšion
AE <i>gasoline</i> /'gæsəli:n/	HD gasolin

4.3.2. Kompromisna transmorfemizacija (M_1) predstavlja kompromis između osnovnog anglicizma – američke riječi koja je fonološki adaptirana prema jeziku primaocu, hrvatskom dijalektu, ali je zadržan američki sufiks.

AE <i>lobbyist</i> /'lə:bi:st/	HD labi:st
AE <i>New Yorker</i> /nu:'jɔ:rkər/	HD Nujorker

4.3.3. Potpunom transmorfemizacijom (M_2) model se posve uklapa u morfološki sustav hrvatskih dijalekata jer se na adaptiranu osnovu američkog izvora dodaje formant iz hrvatskog dijalekta koji uglavnom odgovara funkciji i značenju sufiksa američkog engleskog. U ovome se obliku transmorfemizacije u adaptaciji imenica javlja kontaminacija, uvjetovana analogijom po značenju između američke imenice – anglicizma i nekih domaćih riječi u hrvatskim dijalektima.

AE <i>car</i> /ka:r/	HD kara (prema <i>kola</i>)
AE <i>trouble</i> /'trʌbəl/	HD trabla (prema <i>nevolja</i>)

4.3.3.1. Dok se kontaminacija u posrednom posuđivanju javlja samo u manjem broju imenica (Filipović 1986: 132), u neposrednom je posuđivanju njezina funkcija u potpunoj transmorfemizaciji veoma važna i djeluje u većem broju primjera adaptiranih anglicizama u hrvatskim dijalektima.

4.3.3.2. Adaptacija glagola u hrvatskim dijalektima vrši se samo pomoću potpune transmorfemizacije, jer izvorni oblici glagola u američkom engleskom imaju nulti morfem, a u hrvatskim se dijalektima glagoli adaptiraju pomoću infinitivnog formanta –a– i infinitivnog nastavka –ti.

AE <i>build</i> /bild/	HD bild–a–ti
AE <i>like</i> /laik/	HD lajk–a–ti
AE <i>teach</i> /ti:tʃ/	HD tič–a–ti
AE <i>walk</i> /wɔ:k/	HD vok–a–ti

4.3.3.3. Konjugacija adaptiranih glagola u hrvatskim dijalektima ne pokazuje nikakva odstupanja od konjugacije glagola u hrvatskim dijalektima. U *deklinaciji adaptiranih imenica* u hrvatskim dijalektima javljaju se odstupanja u sistemu u obliku dvostrukih pluralnih oblika: na pluralni oblik američkog izvora dodaje se nastavak za tvorbu plurala u hrvatskim dijalektima:

AE *boys* pl.
AE *shoes* pl.

HD boj–s–i
HD šu–s–i

5.0. Istraživanja u okviru moga projekta »Hrvatski dijalekti u SAD – hrvatsko-engleski bilingvizam« već su u početnoj fazi potvrdila moju pretpostavku da se analiza jezičnih dodira u neposrednom posuđivanju može vršiti i na sintaktičkoj razini. Primjeri u korpusu, skupljeni u razgovorima i intervjuima s hrvatskim iseljenicima prve generacije, a osobito s hrvatskim Amerikancima druge i treće generacije, pokazuju odstupanja od nekih sintaktičkih pravila hrvatskog književnog jezika. Proučavanje tih odstupanja potvrdilo je da su ona rezultat jezičnog dodira hrvatskog dijalekta s američkim engleskim.

5.1. U teoriji jezika u dodiru (Filipović 1986: 186) citirali smo A. Meilleta, koji je ustvrdio da izgovor i gramatika čine zatvorene sustave koji nisu spremni da prime strane elemente. Prema Meilletu (1936: 84, 87) domena posuđivanja jest leksik. Meilletov se stav poklapa s našom postavkom da u posrednom posuđivanju postoji ograničenje izbora razina i da se isključuje ona razina koja se odnosi na gramatičke strukture, a to je sintaktička. Kako se analiza na ostalim razinama (fonološkoj, morfološkoj i semantičkoj) provodi na leksičkim jedinicama, rezultati su posrednog posuđivanja u skladu s Meilletovom tvrdnjom da je leksik područje posuđivanja. Iz tog se zaključka izvodi drugi, a to je da se u neposrednom posuđivanju, koje je rezultat mnogo užeg i intimnijeg dodira između dvaju jezika u kontaktu, mijenjaju i uvjeti transfera. To znači da se osim leksičkih elemenata mogu u jezik primalac prenositi i gramatičke strukture. Odnosno, da gramatičke strukture jezika davaoca mogu djelovati na sintaktičku normu jezika primaoca. Upravo promjena sintaktičke norme jezika primaoca predmet je našeg istraživanja hrvatskih dijalekata i njihova dodira s američkim engleskim u okviru neposrednog posuđivanja. U svojim sam dosadašnjim istraživanjima dodira između hrvatskih dijalekata u SAD i američkog engleskog (Filipović 1979, 1980, 1981, 1982, 1982a, 1982b, 1982c, 1984, 1985/1986/, 1986) slijedio teoretsku osnovu za ta proučavanja organiziranu tako da obuhvaća: a) jezične sustave u njihovu sociološkom kontekstu naglašavajući lingvističku analizu, i b) jezično ponašanje (*language behaviour*) članova hrvatskih etničkih skupina s naglaskom na sociolingvističkoj analizi.

5.2. Iako je proučavanje hrvatskih dijalekata u SAD i njihovih dodira s američkim engleskim još u toku u mojem projektu »Hrvatski dijalekti u SAD – hrvatsko-engleski bilingvizam«, dosadašnji rezultati dobiveni analizom moga korpusa i izrađena doktorska disertacija (Bauer 1982), osnovana na mojem teoretskom pristupu neposrednog posuđivanja, dokazuju da je teoretska osnova (vidi 5.1.) prihvatljiva za istraživanja bazirana na principima neposrednog posuđivanja, pa se kao takva može uključiti u teoriju jezika u dodiru. Moj korpus, sastavljen od primjera skupljenih u razgovorima s hrvatskim Amerikancima, predstavlja govoreni oblik hrvatskih dijalekata. Doktorska disertacija I. Bauera »Odstupanja od sintaktičke norme u novinskom tisku na hrvatskom jeziku u SAD pod utjecajem američkog engleskog« rezultat je analize hrvatskog jezika kako se on javlja u tjedniku

Zajedničar. I govoreni oblik dijalekata i tiskani oblik hrvatskog u SAD pokazuju slaganja i neslaganja između pojedinih sintaktičkih jedinica u hrvatskom (dijalektalnom ili prihvaćenom u SAD) i američkom engleskom. Nekoliko primjera iz moga korpusa pokazuju da je negativna interferencija američkog engleskog najvažniji uzrok odstupanja na sintaktičkoj razini:

HD

Kad sam graduetal iz high school...

Ja sam išla Svetoga Ivana školu.

Izmed Hrvati i Slovenci...

Samo mjesec nazaj...

AE

When I graduated from high school...

I went to St. John's school.

Among Croats and Slovenes...

Only a month back...

Rezultati analize korpusa primjera u disertaciji Ivana Bauera (Bauer 1982) i u dva objavljena priloga (Bauer 1985, 1986) pokazuju da su odstupanja u jeziku *Zajedničara* od norme sintakse hrvatskog književnog jezika ostvarena na planu: 1) upotrebe glagolskih vremena, 2) prisupstantivne rekcije, 3) glagolskih konstrukcija, 4) elipse jednog elementa suodnosnice. Značenje tih rezultata vidimo i u tome što oni pokazuju da tu analizu treba širiti i na druga područja, prvenstveno na korpus govorenog jezika, hrvatskih dijalekata sačuvanih kod hrvatskih Amerikanaca. Moja istraživanja hrvatskih dijalekata sačuvanih u nekoliko država SAD u razgovornom obliku pokazuju da je negativna interferencija američkog engleskog dosta snažna i ostavlja mnoštvo tragova u sačuvanim dijalektima. Kad se završe moja istraživanja hrvatskih dijalekata u SAD, moći ću dobivene rezultate sintetizirati u nov doprinos ili inovacije koje će se ugraditi u moju teoriju jezika u dodiru na sintaktičkoj razini.

Bibliografija

- Ivan Bauer, *Odstupanja od sintaktičke norme u novinskom tisku na hrvatskom jeziku u SAD pod utjecajem američkog engleskog* (doktorska disertacija), Filozofski fakultet, Zagreb, 1982.
- Ivan Bauer, *Syntactic Deviations in an American–Croatian Newspaper: An Approach to the Phenomena of Linguistic Borrowing*, *Folia Slavica (Papers in Honor of Thomas F. Magner)*, 6, 3, 253–263 (1985), Columbus, Ohio
- Ivan Bauer, *Neke sintaktičke osobitosti u američkom novinskom tisku na hrvatskom jeziku. Interferencija na planu rekcije*, *Filologija* 14, 41–52 (1986), Zagreb
- Rudolf Filipović, *Tipovi transfonemizacije u jezicima u kontaktu*, *Filologija* 8, 99–106 (1978), Zagreb
- Rudolf Filipović, *Proučavanje hrvatskih dijalekata u SAD*, *Bilten Zavoda za lingvistiku* 3, 4–19 (1979), Zagreb

- Rudolf Filipović, Transmorfemizacija — najčešći oblik supstitucije na morfološkom nivou, *Filologija* 9, 177–183 (1979), Zagreb
- Rudolf Filipović, Croatian Dialects as Markers of Croatian Ethnicity in the United States, *The Role of Ethnicity in American Society*, University of Zagreb and Commission for Educational Exchanges between the USA and Yugoslavia, 99–108 (1980), Zagreb
- Rudolf Filipović, Transphonemization: Substitution on the Phonological Level Reinterpreted, *Europäische Mehrsprachigkeit*, 125–133 (1981), Tübingen
- Rudolf Filipović, Hrvatski dijalekti u kontaktu s engleskim jezikom na području SAD, *Hrvatski dijalektološki zbornik* 5, JAZU, 33–37 (1981), Zagreb
- Rudolf Filipović, Istraživanje hrvatskih dijalekata bilingvnih govornika u neposrednom posuđivanju, *Hrvatski dijalektološki zbornik* 6, JAZU, 157–160 (1982), Zagreb
- Rudolf Filipović, Sudbina hrvatskih prezimena u SAD, *Onomastica jugoslavica* 10, 39–46 (1982), Zagreb
- Rudolf Filipović, Serbo–Croatian in the United States: Croatian Dialects in Contact with American English, *The Slavic Languages in Emigré Communities*, 23–31 (1982), Carbondale–Edmonton
- Rudolf Filipović, Malo Konavle u Kaliforniji — Konavljani u Watsonvilleu, *Konavoski zbornik* I, 168–173 (1982), Dubrovnik
- Rudolf Filipović, Sociolingvistički uvjeti za očuvanje konavoskog dijalekta u Watsonvilleu — USA, *Hrvatski dijalektološki zbornik* 7, JAZU, 89–97 (1984), Zagreb
- Rudolf Filipović, Croatian Dialects in the United States: Sociolinguistic Aspects, *Folia Slavica* (Papers in Honor of Thomas F. Magner), 6, 3, 278–292 (1985), Columbus, Ohio
- Rudolf Filipović, *Teorija jezika u kontaktu. Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*, Djela JAZU, knjiga 59, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti–Školska knjiga, Zagreb, 1986, 322 str.
- Rudolf Filipović, Croatian Surnames in the Process of Dialect–Shift and Dialect–Maintenance, *Festschrift für Els Oksaar, Spracherwerb und Mehrsprachigkeit. Language Acquisition and Multilingualism.*, 161–171 (1986), Tübingen
- Rudolf Filipović, *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku: porijeklo — razvoj — značenje*, Djela JAZU, knjiga 70, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti–Školska knjiga, Zagreb, 1990, 336 str.

Summary

Direct Language Contact in Croatian Dialects in the USA

Rudolf Filipović

The author's theory of Contact Linguistics (Filipović 1986) is based on the analysis of Anglicisms in European languages. The contact between English and any European language is indirect since it is established through an intermediary, either a third language or the mass media. In order to make a distinction between an indirect and a direct contact, the author presents the main principles of indirect language contact emphasizing one of the fundamental principles that the analysis of this type of contact can be carried out only on four levels (orthographic,

phonological, morphological and semantic). However, the author's analysis of the contact between Croatian dialects in the U. S. and the American English shows that this contact is much closer and more intimate which results into the change of the conditions of transfer. In this kind of contact the borrowing language can also accept grammatical structures of the lending language which can influence the syntactic norm of the borrowing language. The new changes studied in the author's project "Croatian Dialects in the USA – Croatian-English Bilingualism" are the result of what the author calls a direct borrowing. The obvious conclusion of this analysis is that a direct borrowing can be analysed on five levels (one more than in an indirect borrowing) and that the syntactic level can be studied successfully on a corpus compiled from Croatian dialects in the USA.